

TÜRKİYE'DE VERGİ DENETİMİNDE YENİ DÖNEM

NEW TERM TAX INSPECTION IN TURKEY

Doç. Dr. Bekir Sami OĞUZTÜRK

Süleyman Demirel Üniversitesi,
İİBF, İktisat Bölümü
bekiroguzturk@sdu.edu.tr

Ertuğrul Kutay ÜNAL

Süleyman Demirel Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İktisat Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
e.kutayunal@hotmail.com

Öz

Bu çalışmada, Maliye Bakanlığına bağlı birimler eliyle yürütölen vergi denetim faaliyetleri incelenmiş olup değişen konjonktüre uygun olarak yeniden yapılanan denetim çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre çalışma ile vergi denetimi kavramı ve amaçları üzerine tanımlamalar yapılmıştır. Ardından vergi denetiminin çeşitleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise vergi yönetimi ve denetiminin mevcut örgütsel yapısı incelenmiş ve denetim faaliyetlerinin sayısal sonuçları üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak, vergi denetiminde çok başlılığın önüne geçilmesinin yanı sıra etkin ve verimli vergi denetimi yapılması, kayıt dışı ekonomi ve yolsuzlukla mücadele edilmesi, teftişlerde etkinliğin artırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Vergi, Vergi Denetimi, Kayıt Dışı Ekonomi.

Abstract

In this study, tax inspections proceedings carried out by the units of the Ministry of Finance in the Republic of Turkey are given about restructuring the inspection work in accordance with the changing conjuncture. Accordingly, the concept of a tax inspection was conducted to identify the work and objectives on. In the following part, the types of tax inspections become the main focus. Finally, in the last part of the paper, it is examined that the existing organizational structure of the tax administration and supervision and focused on the numerical results of the inspection proceedings. As a result, in the work, besides aiming to prevent multi-headedness in the tax inspection it is also targeted that to overcome with black economy and corruption while to increase in efficiency of scrutiny.

Keywords: Turkey, Tax, Tax Inspection, Black Economy.

1. GİRİŐ

Vergi sistemi, kısaca bir ÷lkede belli bir zamanda mevcut olan tüm vergilerden oluşan bir bütünü ifade eder. Bu bütün içinde, üniter devletlerde merkezi idare ile mahalli idarelerin ve kendilerine yetki devredilen kamu kurumlarının tahsile yetkili oldukları tüm vergi, resim, harç, fon ve benzeri mali yükümlölükler yer alır.

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ortaçağ kalıntısı bir vergi sistemi devralmıştır. Osmanlı devleti, teokratik yapısının doğal bir sonucu olarak vergi sistemini de şeriat ve fıkıh hükümlerine göre düzenlemişti. Cumhuriyetin ilanından itibaren 1950 yılına kadar geçen süre içerisinde bir taraftan imparatorluk vergi sisteminin tasfiyesine bir yandan da modern addedilen bazı vergilerin sisteme dahil edilmesine çalışılmıştır. Ancak, tüm bu çalışmalara rağmen, hem 1929 ekonomik buhranından kaynaklanan olumsuz etkiler, hem de 2. Dünya Savaşının sebebiyet verdiği kamusal finansman açıklarını kapatabilme gayretlerinin ürünü olan bazı yanlış uygulamalar nedeniyle 1950 yılında büyük bir vergi reformu gerçekleştirilmiştir.

Çağdaş vergicilikte vergiler, vergi ödeme gücünü temsil ettiği varsayılan gelir, harcama ve servet unsurlarından alınmaktadır. Gelir üzerinden alınan vergiler, gerçek kişilerden alınan gelir vergisi ile tüzel kişiler veya tüzel kişiliği haiz olmayan hukuki varlıklardan alınan kurumlar vergisi yolu ile sağlanır. Türkiye işte bu aşamayı 1950 yılında gerçekleştirilen reform ile sağlamıştır. Harcamalar üzerinden alınan vergilerin eksenini ise günümüzde katma değer vergisi ile özel tüketim vergisi oluşturmaktadır. Emlak Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi gibi servet vergileri ise teorik yönden sosyal amaçlı vergilerdir.

Çağdaş vergiciliğin bir diğer önemli ilkesi de vergi sistemini az gelir getiren çok sayıda vergi yerine bol gelir getiren az sayıda vergiden oluşturmaktır. Bugün mevcut olan vergi sistemi, diş görüntüsü yönünden bu ilke ile de uyum halindedir.

Vergi sisteminin başarısı, vergi yasalarının iyi düzenlenmiş olmasının yanında aynı zamanda vergilemenin doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkin denetimine bağlıdır. ÷lkelerin ekonomik ve sosyal yapısına uygun yasalar yürürlükte bulunsa ve gelir idaresinin işleyişi mükemmel olsa bile vergi denetiminin yapılmaması ya da olması gereken nitelik ve etkinlikte uygulanmaması halinde sistemin zaman içinde bozulması ve doğru işlememesine neden olur.¹

Günümüz gelir yönetiminin gerçekte, denetim işlevi çerçevesinde yapılan bir süreç olduğu, gerek tarhiyat, gerekse inceleme ve tahsilat işlevlerinin denetime dayalı işlevler olduğu; vergi yönetiminin, denetim işlevinin dişındaki hizmetlerinin gerçekte, muhasebe işlemlerinden ileri olmadığı belirtilmektedir. Bir kere vergi yönetimine esas olarak denetim işlevinin eksen olduğu kabul edildiğinde, denetimin bağımsızlığının önemi vurgulanmaktadır.

¹ Schmolders, 1976, s.97.

Gerek akademik çalışmalardaki görüşler, gerekse uygulamacıların üzerinde birleştiği husus; vergi yönetiminin örgütlenmesinde, vergi denetiminin esas alınması gereğidir. Vergi yönetiminin üç işlevi mevcuttur. Bunlar tahakkuk, tahsilat ve denetim işlevleridir. Elbette ki tahakkuk ve tahsilat işlevleri de önemlidir. Ancak vergi denetimi, tahakkuk ve tahsilat işlevlerinin yerine gelmesinde asıl belirleyici etkindir.¹

2. VERGİ DENETİMİ KAVRAMI

Günümüzde, devletlerin kamu harcamalarını finanse etmek için ihtiyaç duyduğu en önemli kaynak vergidir. Bu açıdan vergi; kamu hizmetlerinin karşılanması amacıyla devletin bireylerden cebren aldığı parasal değerleri ifade etmektedir. Devlet bu görevini yerine getirirken anayasal bir güce dayanmaktadır. Örneğin ülkemizde vergi idaresi, bu kaynağın toplanmasında 1982 Anayasasının 73. maddesine dayanarak hareket etmektedir. Bu maddede; “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.” denilmektedir.

Denetim ise genel olarak, iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların, önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla, tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir.²

Yukarıda bahsedildiği üzere, verginin cebren olma fonksiyonu dolayısıyla devlet vergi toplama konusunda az veya çok bir dirençle karşılaşmaktadır. İşte bu sebeple, vergi denetiminin vergi ile birlikte doğduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu açıdan bakıldığında vergi denetimi de, vergilerin temini kadar önem arz etmektedir. Vergi denetimini tanımlayacak olursak; mali idarenin hem kendisinin hem de mükelleflerin vergi mevzuatına uyup uymadıklarını tespiti, varsa hataların düzeltilmesine, vergi ziyayı halinde öngörülen cezaların uygulanarak vergi kaçırmanın caydırıcılığına yönelik işlemlerin bütünü olarak ifade edebiliriz.³

Vergi denetimi, vergi kanunları ile vergiye tabi tutulan mükellef ve işlemlerin tam olarak kavranabilmesine ve vergi idaresi ile mükelleflerin mevcut vergi sisteminde yer alan ilke ve kurallara uygun davranıp davranmadıklarını belirlemeye yönelik olan ve vergi idaresi tarafından yapılan işlemlerin tümüdür. Bu tanımlamada denetim faaliyetinin mali nitelikte olduğu görülse de, bu amaca ilaveten kayıt dışı ekonominin önlenmesi ile vergilemede sosyal adalet ve eşitlik ilkesini de içerdiği bilinmelidir.

Bu tanımlamalara göre vergi denetimi, vergi mükellefleri ile vergi idaresinin vergi yasalarının çizdiği sınırlar içerisinde davranmasını sağlayarak, vergi adaleti içerisinde potansiyel vergi kaynaklarının tamamının

¹Binbirkaya, 2006, s. 24-25

²Güredin, 1998, s.5.

³Yarařlı, 2005, s.247.

vergilelendirilmesi, ayrıca uygulamada karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olarak vergi sistemine değişiklik önerebilme işlevlerine sahiptir.¹

Vergi denetiminin özelliklerini ise řu şekilde sıralayabiliriz;²

- ◆ Vergi denetimi hukuki bir denetimdir,
- ◆ Vergi denetimi tarafsızdır,
- ◆ Vergi denetimi yaptırımcı bir niteliğe sahiptir,
- ◆ Vergi denetimi bir hesap denetimidir,
- ◆ Vergi denetimi kamusal nitelikli bir denetimdir,
- ◆ Vergi denetimi arayıcı ve bulucudur.

Vergi denetiminin sahip olduğu fonksiyon ağırlıklı olarak, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunun araştırılması, durumların tespit edilmesi ve varsa yanlışlıkların ve eksikliklerin giderilmesidir. Bu süreçte, vergi denetimiyle vergi tutarları araştırılacak, olumsuzluklar önlenecek ve düzeltilecektir. Böyle bir işleve sahip olan vergi denetiminde genel olarak aşağıdaki işlemler yapılmaktadır.

- Muhasebe işlemlerinin mevzuata uygunluğu,
- Muhasebe defterleri ve kayıtlarının mevzuata uygunluğu,
- Muhasebe kayıtlarına geçmeyen işlemlerin ve belgelerin saptanması,
- Yeniden değerlemenin mevzuata uygunluğu,
- Aktif ve pasif hesapların değerlendirilmelerinin mevzuata uygunluğu,
- Ticari kardan vergi matrahına geçiş işlemlerinin kontrolü ve vergi matrahının doğruluğunun saptanması,
- Vergi beyannamelerinin (yıllık, münferit, özel, muhtasar, K.D.V.) mevzuata uygunluğunun test edilerek belirlenmesi.

3. VERGİ DENETİMİNİN AMAÇLARI

Vergi mükelleflerinin hata sonucu vergi ödememe potansiyelleri ya da bilerek vergi kaçırma eğilimlerini önlemek amacıyla vergi denetimi

¹ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Denetim İlke ve Esasları, Yıldız Ofset, İstanbul, 2004, s.131.

² Baytar, 2006, s.72-73-74.

yapılmaktadır. Vergi denetiminin amaçları mali, ekonomik, sosyal ve hukuki olmak üzere dört gruba ayrılabilir.¹

3.1. Mali Amacı

Vergi denetimi sayesinde, vergi ve ceza olarak ek gelir imkanı yaratılabilmektedir. Denetimlerin yaygınlığı ve etkinliği ölçüsünde diğeri vergi mükelleflerinin beyanlarının yükseltilmesi yoluyla da ek gelir yaratılmakta, ayrıca vergi kayıp ve kaçakçılığına yönelenlerin bu tutumlarının cezasız kalmaması hem bu vergi mükellefleri hem de potansiyel vergi kayıp ve kaçığına yönelenler bakımından caydırıcı olmaktadır.

Vergi denetimi ile birlikte, vergi oranlarında artışa gidilmeksizin toplam vergi gelirlerinde artış sağlanabilir. Bu amaçla kayıt dışı ekonomik faaliyetleri kayıt altına almayı sağlayacak vergi denetimi; vergi cezalarının ağırlaştırılması, ekonomik faaliyetleri izlemeyi sağlayacak yasal düzenlemelerin ve sistemlerin benimsenmesi suretiyle vergi tabanı genişletilebilir. Vergi tabanının genişletilmesi toplam vergi gelirlerini arttırıcı rol oynar ve bu sayede kamu açıklarının ekonomide yarattığı olumsuzluklar ve kayıtlı ekonomik faaliyetler üzerindeki mali yükler azaltılabilir.²

3.2. Ekonomik Amacı

Kayıt dışı ekonomi, devletin temel gelir kaynağı olan vergi gelirlerini azaltmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin kayıt dışı bırakılması, vergilerin eksik ya da hiç ödenmemesine neden olmakta ve devletin vergi gelirleri azalmaktadır. Vergi gelirlerinin azalması nedeniyle bütçe finansmanının sağlanması için borçlanma yoluna gidilmektedir. Borçlanma sonucunda ise, faiz oranlarında yükseliş yaşanmakta; faizlerdeki artış yatırımları azaltarak, gerek milli geliri gerekse istihdamı olumsuz etkilemektedir. Bütçe açıklarının borçlanma yoluyla finansmanı sonucu, artan faizler nedeniyle kamu borçlanma maliyetinde artış kaydedilmekte; dolayısıyla, bütçe açıkları giderek artmaktadır.³

Vergi denetiminin, kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek, enflasyonist etkileri ortadan kaldırmak gibi bir takım ekonomik amaçları bulunmaktadır. Ekonomik amaçlara ulaşmak için yapılacak vergi denetimi sayesinde, kayıt dışına çıkacak gelirler tespit edilecektir. Aynı şekilde vergi kaçakçılığının yarattığı bütçe açıklarının neden olduğu enflasyonist etkiler de denetim sayesinde ortadan kalkabilecektir.⁴

Kayıt dışı ekonominin kaynakların dağılımı üzerinde de etkisi vardır. Buna göre iktisat biliminin temel sorularından biri olan hangi maldan ne kadar üretileceğine karar veren üretici ve tüketicilerin kararlarını olumsuz etkileyerek

¹ Aydın, 2006, s.60.

² Atılgan, 2004, s.238.

³ Us, 2004, s.13.

⁴ Tekin, Çelikkaya, 2007, s.44-45.

faaliyetlere tahsis edilecek kaynakların etkinliğini azaltmaktadır. Ayrıca kayıt dışı ekonomi piyasada mevcut olan rekabetçi yapıyı da olumsuz etkileyerek iktisadi hayata zarar vermektedir. Çünkü kayıt dışı olarak faaliyet gösteren işletmeler, daha düşük maliyetlerle daha rekabetçi fiyatlara sahip olacak ve bunun sonucunda da kayıtlı kesimin sektörden dışlanmasına sebep olacaktır. İşte burada vergi denetiminin önemi ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki vergi denetimi ile kayıt dışı kalan sektörlerde ortaya çıkan vergi kaybı ortaya çıkarılacak ve bu sektörler lehine bozulan kaynak dağılımını düzelterek, kaynakların daha etkin dağılımını sağlayacaktır. Nitekim refah artışıyla ortaya çıkan süreç toplumda birçok sorunun çözülmesine yardımcı olacaktır.

3.3. Sosyal Amacı

Vergi denetiminin bir diğer önemli amacı da sosyo-ekonomik dengenin adaletli hale getirilmesidir. Bu süreçte örneğin vergi kaçığı denetim yoluyla ne kadar azaltılabilirse o ölçüde gelir dağılımı olumlu etkilenecek ve bu da toplumda refah artışı sağlayacaktır. Nitekim refah artışıyla ortaya çıkan süreç toplumda birçok sorunun çözülmesine yardımcı olacaktır.

3.4. Hukuki Amacı

Vergi denetiminin hukuki amacı, vergi kanunlarının uygulanmasını sağlamaktır. Vergi denetimi sayesinde devletin saygınlığı ve gücü artacaktır. Devletin saygınlığının ve gücünün artması da devletin uygulayacağı hukuk kurallarının daha çok benimsenmesine ve uyulmasına olanak sağlayacaktır.¹

Yönetim birimlerinin etkin, düzenli ve adaletli bir biçimde çalışmaya sevk edilmeleri yanı sıra, personelin özlük haklarına ilişkin çarpıklıkların saptanıp gerekli önlemlerin alınması denetimle sağlanabilecektir. Bu suretle yükümlülerin, ödeme gücüne göre vergi vermeleri sağlanırken, işlerinin de adil ve yansız bir biçimde yürütülmesi temin edilmiş olacaktır. Ayrıca mükelleflerce bilinerek ve bilinmeyerek neden olunan vergi kayıp ve kaçakları, vergi adaletini bozucu sonuçlar meydana getirdiğinden, bu etkilerin giderilmesi de yine vergi denetimi ile sağlanabilecektir. Zira vergi kayıp ve kaçığının olması, dürüst mükellefi rahatsız edecek ve bunlar aleyhine, vergi kayıp ve kaçığının neden olan mükellef lehine, haksız rekabet unsuru teşvik görecektir. Bu da ancak, etkin bir vergi denetimi ile giderilebilir.²

4. VERGİ DENETİMİNİN ÇEŞİTLERİ

Vergi denetiminin çeşitleri, vergi incelemesi, yoklama, arama, bilgi toplama ve teftiş (iç denetim) olmak üzere beş gruba ayrılabilir.

¹ Tekin, Çelikkaya, 2007, s.45-46.

² Şaan, 2008, s.42-43.

4.1. Vergi İncelemesi

Vergi Usul Kanunu'nun 134. maddesine göre vergi incelemesinden maksat; ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak tespit etmek ve sağlamaktır. Kanun maddesinden anlaşılacağı üzere idare, vergilerin doğruluğunun araştırılması ve eksikliklerinin tespiti ile yükümlü kılınmıştır. Bunun yanında doğru ve gönüllü beyanın sağlanması, beyannamelerin güvenilir hale getirilmesi, vergi kayıp ve kaçağının ortadan kaldırılması gibi amaçları da mevcuttur.

Vergi incelemesi yapmaya yetkili birimler ise şunlardır;

- ◆ Vergi Müfettişleri
- ◆ Vergi Müfettiş Yardımcıları
- ◆ İlin En Büyük Mal Memuru
- ◆ Vergi Dairesi Müdürleri

Vergi inceleme birimleri sonucu alınmamış hesap dönemi de dahil olmak üzere, tahakkuk zaman aşımı süresi içinde inceleme yapma olanağı söz konusu olmaktadır. İncelemede zamanının önceden haber verilmesi zorunlu değildir. Ancak, yükümlünün hazırlık yapması gerekli ise, haber verilir. İnceleme sonucunda gerektiğinde vergilendirme ile ilgili olaylar ve hesap durumları tutanakla saptanır; varsa ilgililerin itirazları da bu tutanağa geçirilir. VUK'un 30. maddesine göre, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkan bulunmayan hallerde takdir komisyonları tarafından takdir edilen veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca düzenlenmiş vergi inceleme raporlarında belirtilen matrah veya matrah kısmı üzerinden vergi tarh olunmasıdır. İnceleme raporunda bu maddeye göre belirlenen matrah veya matrah farkı resen takdir olunmuş sayılır. İncelemeye yetkili olanlar tarafından gerekli görüldüğü takdirde inceleme, kanunun gösterdiği sınırlar içinde daha da geniş alanları kapsamaktadır.

Uygulamada üç tür vergi incelemesi vardır. Bunlar;¹

I-Tam İnceleme: Mükelleflerin her türlü iş ve işlemlerini tüm matrah unsurlarını kapsayacak şekilde yapılan incelemedir. Ayrıca bu incelemede mükellefin tabi olduğu vergiler karşısındaki durumunu, bir veya birden fazla vergilendirme dönemini kapsayacak şekilde tespit etmeye yönelik inceleme yapılmaktadır.

II-Kısa İnceleme: Vergi matrahını oluşturan unsurlardan bir veya birkaçını belirli bir yönüyle kapsamaya yönelik yapılan incelemedir.

¹ Tüm Yönleriyle Vergi İncelemesi, Gelir İdaresi Başkanlığı, 2007, s. 9-10, www.gib.gov.tr erişim 20.05.2014.

III-Karşıt İnceleme: Yürütölmekte olan vergi incelemeleri sırasında gerek duyulan belli konularda başka mükellefler nezdinde yapılan incelemelerdir.

4.1.1. Vergi İncelemesinin Fonksiyonları

Vergi incelemesinin en önemli iki fonksiyonu araştırma ve önleme fonksiyonlarıdır. Vergi incelemesi, vergi kayıp ve kaçağını sordurtmaktan çok önlemeye yöneliktir. Denetim yoluyla beyan dışı kalmış matrah ya da matrah farkları ortaya çıkabileceği gibi, her an denetlenebilirim düşüncesini taşıyan mükelleflerde doğru beyanda bulunmaya zorlanmış olurlar. Bu durum vergi incelemesinin önleme fonksiyonunu ifade eder.

Vergi incelemesi her şeyden önce ödenmesi gereken verginin doğruluğunu araştırır. Araştırma esas olarak incelenen mükelleflerin defter ve kayıtlarında yapılan hata ve hilelerin, dolayısıyla ödenecek verginin doğruluğunun saptanmasına yönelik olup, defter kayıtları ve belgeler üzerinde ya da bunlar dışında veri toplanması anlamına gelmektedir.

Yeni bir yaklaşımla da, genel olarak, vergi incelemesinin, mükellefleri uyarıcı aynı zamanda onlara bilgi verici, yardımcı olucu; bu şekilde eğitici ve yapıcı yönlerini ifade eden “düzeltici fonksiyonu” ile denetim sonrasında uygulanacak cezanın mükellefler yönünden caydırıcı nitelik taşıması nedeniyle hatalı ve hileli işlemleri azaltan ve vergi incelemesi amaçlarını etkin bir şekilde yerine getiren “önleme fonksiyonu” olduğu ifade edilmiştir.¹

Bu bilgiler ışığında vergi incelemesinin fonksiyonlarını önem sırasına göre üçe ayırabiliriz. Araştırıcı, önleyici ve düzeltici fonksiyonlardır.

4.1.1.1. Araştırma Fonksiyonu

Araştırma fonksiyonu vergi incelemesinin asli işlevidir. Buna göre vergi idaresi vergi incelemeleri vasıtasıyla beyanların gereği gibi kontrolünü sağlayamıyorsa, vergi yasalarına aykırı hareketleri tespit edip ortaya koyamıyorsa vergi incelemesinin sonucunda oluşacak cezai müeyyideler işletilemeyecek demektir. Bu açıdan araştırma fonksiyonu önem arz etmektedir.

4.1.1.2. Önleme Fonksiyonu

Vergi incelemesi sonucu ortaya çıkabilecek bir cezai yaptırımın caydırıcı nitelik taşıması, önleme fonksiyonun aktif olarak çalışması ile ilgilidir. Bu fonksiyonun caydırıcılığının var olabilmesi için mükelleflerin belirli dönemlerde incelemeye tabi tutularak kontrol altında tutulmaları zorunludur. Böylelikle vergi kaybına yol açan hatalı ve hileli işlemlerin mükellef tarafından yapılmaması ya da azaltılması söz konusu olabilecektir.

¹ Can, 1981, s.68.

4.1.1.3. Düzeltici Fonksiyonu

Mükelleflerin vergi incelemesi sürecinde ve bunun dışındaki süreçlerde bilgilendirilmesi ve eğitilmesi düzeltici fonksiyonu oluşturmaktadır. Bu durum günümüz vergi idarelerinin giderek daha fazla önem verdiği bir ayrıntıdır.

4.2. Yoklama

Vergi Usul Kanunu'nun 127. maddesine göre; yoklamadan maksat, mükellefleri ve mükellefiyetle ilgili maddi olayları, kayıtları ve mevzuları araştırmak ve tespit etmektir. Buradaki ana unsurlar saymak ve fiilen tespit etmektir. Vergi Usul Kanununa göre Yoklama işleminin konusunu oluşturan bazı esaslar şunlardır;

- Günü gününe kayıt yapılması zorunlu defterlerin iş yerlerinde bulundurulup bulundurulmadığını,
- Tasdikli olup olmadığını usulüne göre kayıt yapılıp yapılmadığını,
- Vergi kanunları uyarınca düzenlenmesi icap eden belgelerin usulüne göre düzenlenip düzenlenmediği ile kullanılıp kullanılmadığını,
- Faturasız mal bulunup bulunmadığını,
- Levha asma veya kullanma mecburiyetine uyulup uyulmadığını tespit etmek,
- Kanuni defter ve belgeler dışında kalan ve vergi kaybının bulunduğuna emare teşkil eden defter, belge ve delillerin tespit edilmesi halinde bunları almak gibi yetkiler denetim elemanlarına tanınmıştır.

Yoklamanın zamanlaması ile ilgili mükellefe bilgi verilmez. Yoklama her zaman yapılabilir. Yoklama sonucu, tutanak hüviyetindeki yoklama fişine geçirilir. Bu fiş ilgili kişiye imzalatılıp bir nüshası da ona verilir.

4.3. Arama

Vergi Usul Kanunu'nun 142. maddesine göre arama yapılabilecek haller řu şekilde tanımlanmıştır. İhbar veya yapılan incelemeler dolayısıyla, bir mükellefin vergi kaçırdığına delalet eden emareler bulunursa, bu mükellef veya kaçakçılıkla ilgisi görülen diğer şahışlar nezdinde ve bunların üzerinde arama yapılabilir. Fakat aramanın yapılabilmesi için ise řu iki hal gereklidir;

- I. Vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların buna lüzum göstermesi ve gerekçeli bir yazı ile arama kararı vermeye yetkili sulh yargıcından bunu istemesi,
- II. Sulh yargıcının istenilen yerlerde arama yapılmasına karar vermesi şarttır.

Arama en geç 3 ay içerisinde bitirilerek defter ve belgeler mükellefe geri verilir. Kanuna aykırı görülen hususlar tutanakla tespit olunur.

4.4. Bilgi Toplama

Bilgi toplama, Vergi Usul Kanununun 148. maddesinde ve izleyen maddelerinde düzenlenmiştir. Kamu idare ve müesseseleri, mükellefler veya mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzelkişiler, Maliye Bakanlığının veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermeye mecburdurlar.

Bilgiler yazı veya sözle istenilir. Sözle istenen bilgileri vermeyenlere keyfiyet yazı ile tekit ve cevap vermeleri için kendilerine münasip bir mühlet tayin olunur. Bilgi istenmek üzere ilgililer vergi dairesine zorla getirilemez. şeklinde belirtilmektedir Vergi Usul Kanununda.

4.5. Teftiş (İç Denetim)

Vergi idaresi çalışanlarının vergi sisteminde öngörülen kurallara uygun davranıp davranmadıklarını saptamaya yönelen teftiş, uygulamada yapılan yanlışlıkların düzeltilmesini ve bu yanlışlıkları yaratan nedenlerin tasfiyesini hedeflemektedir.

Teftiş, rgt isleyişinin kanun, tüzük, yönetmelik, tebliğ ve genelgelere uygun olup olmadığının denetimidir. Yönetimin temel eylemlerinden birisi olan teftişin ana işlevi, yönetimin planlanan amaçları ile işleyişinin arasındaki uyumu devamlı olarak sağlamaktır. Hiyerarşik stlerce alınan kararların astlarca uygulanıp uygulanmadığının sürekli izlenmesi hem yönetimin etkin isleyişinin ana unsurlarından birisi, hem de herhangi bir anda örgütün ne durumda bulunduğunun bir göstergesi olmaktadır.

Teftiş esas olarak, yönetime dönük olmakla beraber, uygulama düzenliliğinin gerçekleştirilmesi sonucu sağlıklı bir vergilemenin sağlanması suretiyle dolaylı yönden ve bildirimlerin incelenmesi suretiyle de doğrudan mükelleflerin denetimine de olanak vermektedir.

Maliye Bakanlığı bünyesi içinde teftişe yetkililer Vergi Başmfettişleri, Vergi Müfettişleri ve Vergi Müfettiş Yardımcıları'dır.

Teftiş yapmaktaki amaç; “teftişe tabi tutulan işlemlerin mevzuat hükümlerine uygun yapılıp yapılmadığını öğrenmek ve mevzuat hükümlerine aykırı ve suç teşkil eden işleri yapanları tespit ederek haklarında gerekli soruşturmanın yapılmasını sağlamaktır.”

Teftiş sonucunda cevaplı rapor düzenlenmekte, soruşturmayı gerektiren bir durum ortaya çıkarsa fezleke ya da tahkikat raporu tanzim edilmektedir. Bunun dışında uygulamada görülen aksaklıklara ilişkin olarak basit raporlar düzenlenmektedir.

Cevaplı raporlar, teftişe tabi birimlerde, yapılan denetim sonucunda eleştirilen hususları içermek üzere düzenlenir. Asıl ve iki örneği zimmetle ilgili mercie teslim edilir. Sonunda ilgililerce cevaplandırılması hususunu, teftiş elemanı bizzat ister ve ilgililerce belirtilen hususlar cevaplandırıldığında, son mütalaa teftiş elemanınca eklenir ve merkeze gönderilir.

5. ÜLKEMİZDE VERGİ YÖNETİMİ VE DENETİMİNİN MEVCUT ÖRGÜTSEL YAPISI

Türkiye’de vergi denetimi, 16.05.2005 tarihli 25817 numaralı Resmi Gazete’de yayımlanan 5345 Sayılı “Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile değişikliğe uğramıştır. Bu tarihe kadar sadece Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilen vergi denetimi bundan böyle Maliye Bakanlığına bağlı yarı özerk bir kuruluş olan Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından da yerine getirilecektir.

Gelir İdaresi Başkanlığının yanı sıra bu görevi yerine getirmekte olan en önemli kuruluş Vergi Denetim Kuruludur. 10.07.2011 tarihli Resmi Gazete ’de yayımlanan 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Maliye Teftiş Kurulu, Hesap Uzmanları Kurulu, Gelirler Kontrolörleri Başkanlığı ve Vergi Denetmenleri Büro Başkanlıkları tek çatı altında toplanmış, Maliye Bakanlığı bünyesinde ve doğrudan Bakan’a bağlı olarak Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı kurulmuştur.

Aşağıda öncelikle Maliye Bakanlığının, sonra Gelir İdaresi Başkanlığının ve son olarak da Vergi Denetim Kurulunun görevleri ve teşkilat yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

5.1. Maliye Bakanlığının Görevleri ve Teşkilat Yapısı

14.12.1983 tarihinde yayımlanan 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Maliye Bakanlığının Teşkilat yapısı ve görevleri sıralanmıştır. İlgili KHK ile amaçlanan; maliye politikalarının hazırlanmasına yardımcı olmak, maliye politikasının uygulanması, uygulamanın takibi ve denetlenmesi hizmetlerini yapmak üzere Maliye Bakanlığının kurulmasına, teşkilat ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemektir. Bakanlığın görevleri ise 178 sayılı KHK’nin 2. maddesinde řu şekilde sıralanmıştır;

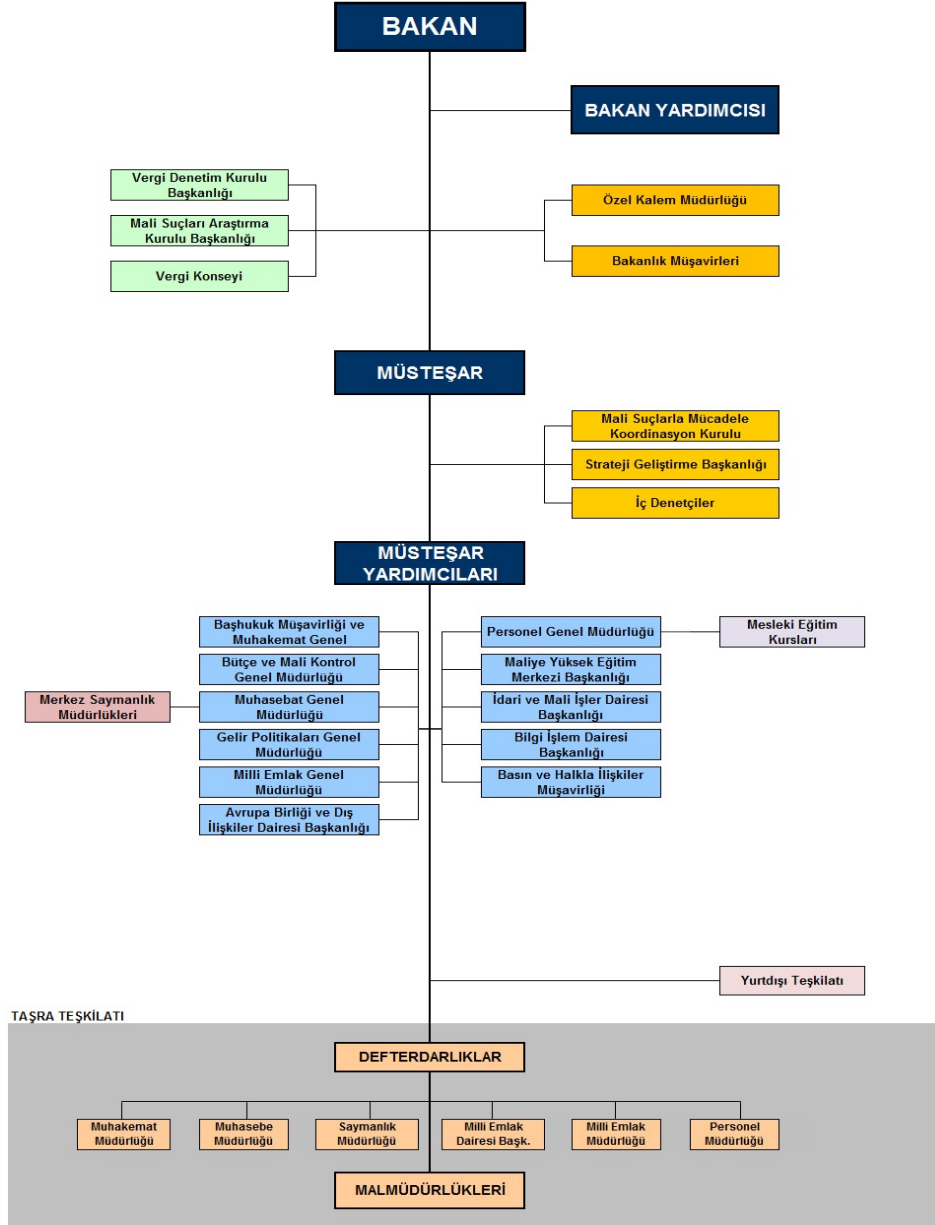
- a. Maliye politikasının hazırlanmasına yardımcı olmak, maliye politikasını uygulamak,
- b. Genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ve özel bütçeli idarelerin hukuk danişmanlığını ve muhakemat hizmetlerini talepleri halinde yerine getirmek,

- c. Harcama politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması ile Devlet bütçesinin hazırlanması, uygulanması, uygulamanın takibi ve yönlendirilmesine ilişkin hizmetleri yürütmek,
- d. Devlet hesaplarını tutmak, saymanlık hizmetlerini yapmak,
- e. Gelir politikasını geliştirmek, (...) ¹
- f. Devlete ait malları yönetmek, kamu malları ile kamu kurum ve kuruluşlarının taşınmaz malları konusundaki yönetim esaslarını belirlemek ve bunlara ilişkin diğer işlemleri yapmak,
- g. Her türlü gelir gider işlemlerine ait kanun tasarılarını ve diğer mevzuatı hazırlamak veya hazırlanmasına katılmak,
- h. Milletlerarası kuruluşların Bakanlık hizmetlerine ilişkin çalışmalarını takip etmek, bu konulardaki Bakanlık görüşünü hazırlamak, yurtdışı ve yurtiçi faaliyetleri yürütmek,
- i. Bakanlığın ilgili kuruluşlarının işletme ve yatırım programlarını inceleyerek onaylamak ve yıllık programlara göre faaliyetlerini takip etmek ve denetlemek,
- j. Çeşitli kanunlarla Maliye Bakanlığına verilen görevleri yapmak,
- k. Yukarıdaki görevlerin uygulanmasını takip etmek, değerlendirmek, incelemek, teftiş etmek ve denetlemek,
- l. Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek,
- m. Vergi incelemesi ve denetimine ilişkin temel politika ve stratejileri belirlemek ve uygulanmasını sağlamaktır. ²

¹ Bu arada yer alan “uygulamak ve devlet gelirlerini tahsil etmek”, ibaresi, 05.05.2005 tarihli ve 5345 sayılı Kanunun 35. maddesiyle kaldırılmıştır.

² 07.07.2011 tarih ve 646 sayılı KHK'nin 1. maddesi ile eklenmiştir.

Tablo 1: Maliye Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilat Yapısı

Kaynakça: <http://www.per.gen.gov.tr/bakanlikteskilatyapisi.html> erişim 21.05.2014

Bu birimler KHK'de Merkez Teşkilat içerisinde; ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ve yardımcı birimler şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 2: Maliye Bakanlığı Merkez Teşkilat Birimleri

Ana Hizmet Birimleri	Danışma ve Denetim Birimleri	Yardımcı Birimler
1.Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Gen. Müd.	1.Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı	1.Personel Gen. Müd.
2.Bütçe ve Mali Kontrol Gen. Müd.	2. Bakanlık Müşavirleri	2.İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
3.Muhasebat Gen. Müd.	3.Basın ve Halkla İlişkiler	3.Bilgi İşlem Daire Başkanlığı
4.Gelir Politikaları Gen. Müd.		4.Özel Kalem Müdürlüğü
5.Milli Emlak Gen. Müd.		
6.Avrupa Topluluğu ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı		
7.Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı		

Kaynak: 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK.

Kararnamenin 34. maddesinde “Bakanlık taşra teşkilatı, defterdarlıklardan oluşur.” diyerek bakanlığın taşra teşkilatını açıklamıştır. Maddenin sonunda yer alan Ek (3) sayılı cetvelde belirtilen bölgelerde Gelirler Bölge Müdürlükleri de kurulabilir ifadesi 05.05.2005 tarih ve 5345 sayılı yasanın 35. maddesi ile kaldırılmış ve bu yapılanma Gelir İdaresi Başkanlığına bırakılmıştır. Yine sözü edilen yasadan önce ana hizmet birimi olarak Maliye Bakanlığı bünyesinde yer alan Gelirler Genel Müdürlüğü kaldırılmış ve yerine söz konusu yasa ile Gelir İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Bu başkanlık 178 Sayılı Kararnamenin 35. maddesinde Bağlı Kuruluşlar içinde sayılmıştır.

Defterdar bulunduğu ilde Maliye Bakanlığının en büyük memuru ve il ve bağlı ilçeler teşkilatının amiri olup, işlemlerin kanun hükümlerine göre yürütülmesi, denetlenmesi, merkez ve taşradan sorulan soruların cevaplandırılması, kanuna aykırı hareketi görülenler hakkında takibatta bulunulması, atamaları ile ait merkez ve bağlı ilçeler maliye memurlarının sicillerinin tutturulması ile görevli ve sorumludur. İl ve ilçe birimlerini defterdar adına kontrol etmek üzere defterdar emrine denetmenler verilebilir.

Defterdarlık birimleri, defterdarın yönetimi altında muhasebat, milli emlak ve muhakemat birimleri ile personel müdürlüğünden oluşur. Burada yine gelir birimleri defterdarlık bünyesinden alınarak yeni kurulan Gelir İdaresi Başkanlığının bünyesinde oluşturulmuştur.

5345 Sayılı yasa ile getirilen yeni yapılanmada defterdarlık birimleri devletin sadece giderlerine ve mallarına bakan gözeten bir birim haline

getirilmiştir. Gelir kısmı ise tamamen yeni kurulan Gelir İdaresi Başkanlığına bırakılmıştır.

5.2. Gelir İdaresi Başkanlığının Görevleri ve Teşkilat Yapısı

Gelir idaresinin mevcut sorunlarını aşmak adına yapılan yeniden yapılandırma çalışmaları 1950'li yıllara kadar gitmektedir. 1951 yılında Bakanlığa sunulmuş olan Maliye Bakanlığı Kuruluş ve Çalışmaları Hakkındaki Rapor söz konusu çalışmaların ilkidir.1960'larda Türkiye'nin kaynak sorunuyla birlikte gelir idaresinin yeniden yapılandırılması tekrar gündeme gelmiş ve 2 Aralık 1963 tarihinde Türkiye'ye davet edilen Amerikalı Frank White tarafından gelir idaresinin yeniden yapılandırmasını ele alan 'Türkiye'de Vergi İdaresi' isimli rapor hazırlanmıştır.

'White Raporu' neticesinde dönemin Maliye Bakanı Ferit MELEN'in onayı ile 'Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Yeniden Düzenleme Komisyonu Kurulmuştur'. Bu kapsamda yabancı uzmanlar tarafından yapılan çalışmalar aşağıdaki gibidir;

- 1- James W. Martin ve Frank C.E Cush (1951),
- 2- B. Frank White (1963),
- 3- Daniel L. Tucker (1970),
- 4- Leif Muten (1972),
- 5- Socorro Velazquez, Jr. (IRS-1999)

Gelir İdaresinin yeniden yapılandırılması konusunda Bakanlığın yaptığı ilk ciddi çalışma 1960'larda oluşturulmuş olan Vergi Reform Komisyonu'nun 1964 yılında hazırlamış olduğı 'Gelir İdaresi Başkanlığı' yasa taslağı tasarısıdır. 1971 yılında Gelir İdaresinin 'Gelirler Genel Sekreterliği' şeklinde örgütlenmesini öngören ve 26.01.1972 tarihinde meclise sunulmuş ancak yasalaşmamış bir diğer tasarıdır. 1980'lerde gelir idaresinin yeniden yapılandırılmasının gerekliliğini vurgulayan bir rapor Adnan Başer KAFAOĞLU tarafından hazırlanmış, ancak beklenen değişiklikler bu dönemde de gerçekteşmemiştir. 1985'den sonrada gelir idaresinin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili bir dizi çalışma yapılmış ancak hepsi sonuçsuz kalmıştır.

Daha sonraki yıllarda da gelir idaresinin yeniden yapılandırılmasına yönelik çeşitli tartışmalar, idarenin sorunlarını ortaya koyan ve çözümlerini sunan raporlar süre gelmiştir. TOBB öncülüğünde hazırlanan 1992 tarihli Vergi Uzlaşma Taslağı 'da Gelir İdaresinin sorunlarına işaret eden diğer bir çalışmadır. Bu çalışmada adil ve etkin bir vergi sisteminin oluşturulması amacıyla çeşitli sivil toplum örgütlerinin vergi konusundaki görüşleri alınmıştır. Türk Vergi İdaresinin etkin olmadığı ve vergi idaresinin gerek örgütlenme biçimi gerekse görevlerinin çokluğı nedeniyle vergilerin etkin toplanmasını ve denetimini yapamadığı ifade edilmiştir.

Bu çalışmaların ortak özelliği, kurumların üst yapısına ilişkin genel çerçevenin yeniden oluşturulması, Maliye Bakanlığının genel merkezi yapı içerisindeki yerinin belirlenmesine yönelik olmalarıdır. Ayrıca bu çalışmalarda, ekonomi yönetimi, ekonomik politikaları oluşturan birimlerin birbiriyle uyumlu çalışmaları gereği, vergi politikalarının ekonomik politikalardan bağımsız oluşturulamayacağı konularına değinilmiştir. Maliye Bakanlığının örgütlenmesine yönelik çalışmalar yanı sıra, Gelirler Genel Müdürlüğünün daha etkin ve verimli çalışan bir yapıya kavuşturulması amacıyla da gerek sivil toplum örgütlerince gerekse uluslararası kuruluşlar tarafından çok sayıda çalışma gerçekteştirilmiştir. Bu çalışmalardan vurgulanan ana unsurlar ise; idarenin güçlendirilmesi, belirli seviyede bir otonomi (özerklik) sağlanması, teknolojik altyapısının desteklenmesi, örgüt yapısının fonksiyonel tarza dönüştürülmesi, taşra ve merkez ilişkisinin yeniden dizaynı ve başta mükellef odaklılık olmak üzere yeni bir misyonun hayata geçirilmesi olarak ifade edilebilir.¹

2000’li yıllara gelindiğinde ise yapılan araştırmalar, hazırlanan raporlar ve diğer tüm çalışmalar da göz ününe alarak, 16.05.2005 tarih 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkındaki kanun ile bu süreç tamamlanmıştır.²

5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 1. maddesine göre kanunun amacı gelir politikasını adalet ve tarafsızlık içinde uygulamak; vergi ve diğer gelirleri en az maliyetle toplamak; mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu sağlamak; mükellef haklarını gözetenek yüksek kalitede hizmet sunmak suretiyle yükümlülüklerini kolayca yerine getirmeleri için gerekli tedbirleri almak; saydamlık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik, etkililik ve mükellef odaklılık temel ilkelerine göre görev yapmak üzere Maliye Bakanlığına bağlı Gelir İdaresi Başkanlığının kurulmasına, teşkilat, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esasları düzenlemektir.

Gelir İdaresi Başkanlığının görevleri kanunun 4.maddesinde řu şekilde sıralanmıştır;

- a. Bakanlıkça belirlenen Devlet gelirleri politikasını uygulamak.
- b. Mükelleflerin vergiye uyumunu kolaylaştırmak ve hizmetlerini yerine getirmek.
- c. Mükellef haklarının korunması ve mükellef ile Bakanlık ilişkilerinin karşılıklı güven esasına dayanması konusunda gerekli tedbirleri almak.
- d. Mükellefleri vergi mevzuatından doğan hakları ve ödevleri konusunda bilgilendirmek.
- e. Devlet gelirleri politikasıyla ilgili kanun ve kararname çalışmalarına katılmak.

¹ Arıoğlu, 2005, s. 69.

² Öz, Karakurt, 2007, s.82-83.

- f. Devlet alacaklarının tahsilini sağlamak ve bu konuda gerekli tedbirleri almak.
- g. İşlem ve eylemlerinden dolayı idarî yargı mercilerinde yaratılan ihtilaflarla ilgili olarak bu merciler nezdinde talep ve savunmalarda bulunmak, gerektiğinde itiraz, temyiz ve tashihi karar yoluna gitmek; temyiz yoluna gidilip gidilmeyeceği hususunda taşra teşkilatına muvafakat vermek; şikayet başvurularını karara bağlamak; uygulamada ortaya çıkan ihtilafların en aza indirilmesine ve uygulama birliğinin sağlanmasına yönelik tedbirleri almak.
- h. Vergilendirmeyle ilgili bilgileri toplamak ve bilgi işlem faaliyetlerini yürütmek.
- i. Vergi kanunlarında veya diğer mali kanunlarda yer alan her türlü istisna, muaflık ve indirimlerin maliyetlerini ölçmek, ekonomik ve sosyal etkilerini analiz etmek.
- j. Vergi kayıp ve kaçağının önlenmesi konusunda gerekli tedbirleri almak.
- k. Mahallî idare gelirleri politikası ile Devlet gelirleri politikasının uygulanmasında uyumu sağlayıcı tedbirler almak.
- l. Gelirleri etkileyen her türlü kanun tasarısı ve tekliflerini, vergi tekniği ve uygulamaları açısından inceleyerek görüş bildirmek.
- m. Gelir mevzuatının uygulanmasına ilişkin olarak diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, bu amaçla veri alışverişini gerçekleştirmek.
- n. Görev alanına giren konularda, uluslararası gelişmeleri izlemek ve Avrupa Birliği, uluslararası kuruluşlar ve diğer devletlerle işbirliği yapmak.
- o. Terkini gereken vergiler ile tahsili zamanaşımına uğrayan Hazine alacaklarının kanunlar gereğince terkin edilmesiyle ilgili işlemlerin yerine getirilmesini sağlamak.
- p. Nitelikli insan kaynağının kazandırılması, yetkinliklerin geliştirilmesi, kariyer planlarının yapılması ve performanslarının ölçülmesini sağlamak.
- q. Kamu Görevlileri Etik Kurulunun belirlediği ilkeler çerçevesinde kurumsal etik kurallar düzenleyerek personele ve mükelleflere duyurmak.
- r. Faaliyet sonuçlarını, düzenli aralıklarla kamuoyuna duyurmak ve yıllık faaliyet raporunu izleyen yıl kamuoyuna ağıklamak.
- s. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Gelir İdaresi Başkanlığının merkez teşkilat yapısı Tablo 3'te görölmektedir.

Tablo 3: Gelir İdaresi Başkanlığı Merkez Teşkilat Yapısı

Ana Hizmet Birimleri	Danışma Birimleri	Yardımcı Hizmet Birimleri
1.Gelir Yönetimi Daire B.	1.Strateji Geliştirme D.B.	1.İnsan Kaynakları D.B.
2.Mükellef Hizmetleri D. B.	2.Hukuk Müşavirliği	2. Destek Hizmetleri D. B.
3.AB ve Dış İlişkiler D.B.	3.Basın ve Halkla İliş. M.	
4.Uygulama ve Veri Yön. D.B		
5.Denetim ve Uyum Yön. D.B.		
6.Tahsilat ve İhtilafı İşler D.B.		

Kaynak: 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun.

Başkanlığın taşra teşkilatı Kanunun 23.maddesinde belirtilmiştir. Buna göre taşra teşkilatı, doğrudan merkeze bağlı vergi dairesi başkanlıkları ile vergi dairesi başkanlığı kurulmayan yerlerde vergi dairesi müdürlüklerinden oluşur. Vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişiklikler Bakanlar Kurulunca belirlenir. Türkiye genelinde 29 adet vergi dairesi başkanlığı kurulmuş ve faaliyet geçmiştir.

Vergi dairesi başkanlığının amacı, yetki alanı içinde ekonomik faaliyetleri ve gelişmeleri yakından takip etmek, sektör ve mükellef gruplarının ihtiyaçlarına uygun hizmetleri en iyi şekilde sunmak ve yetkinlikleri geliştirmek suretiyle vergi yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamaktır.

Vergi dairesi başkanlıkları bünyesinde; mükellef hizmetleri, vergilendirme, denetim, tahsilat ve hukuk işleri, muhasebe, insan kaynakları, destek hizmetleri ve benzeri fonksiyonlar için grup müdürlükleri ve bunlara bağlı müdürlükler ile yetki alanlarında ekonomik analizler yapmak ve mükellef hizmetlerini en yakın yerden sunmak üzere şubeler kurulur. Merkez ile taşra birimleri arasındaki fonksiyonel ilişkiler doğrudan sağlanır. Bunların organizasyon yapıları, görevleri, yetki ve sorumlulukları, merkez teşkilatıyla ilişkileri ile çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir.

5345 Sayılı Yasa ile hedeflenen Gelir İdaresini, Maliye Bakanlığının dikey hiyerarşisi dışına taşımak, illerde defterdarlık teşkilatından bağımsız kılınarak vergi daireleri ile merkez arasında doğrudan bağlantı sağlamak, bu kurumun sadece gelir birimleri ile ilgilenecek olması sebebiyle daha etkin bir yönetim kurmak ve böylece vergi dairelerini iyileştirme çalışmalarının güçlendirilmesinin sağlanması şeklinde özetlenebilir.

Gelir İdaresi Başkanlığının, 2013 yılı itibariyle 748'i (%2) merkez teşkilatı, 40.060'ı (%98) ise taşra teşkilatı kadrolarında olmak üzere toplam 40.808 dolu kadrosu bulunmaktadır. Başkanlığın merkez ve taşra teşkilatı kadro dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4: GİB Merkez Teşkilatında Görev Yapan Personelin Unvanlara Göre Dağılımı

Merkez	
Gelir İdaresi Başkanı	1
Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı	5
Gelir İdaresi Daire Başkanı	12
Gelir İdaresi Grup Başkanı	19
1. Hukuk Müşaviri	1
Başkanlık Müşaviri	2
Hukuk Müşaviri	5
Müdür	16
Devlet Gelir Uzmanı	123
Mali Hizmetler Uzmanı	7
Devlet Gelir Uzman Yardımcısı	145
Mali Hizmetler Uzman Yardımcısı	7
şef	14
Memur ve Diğer Personel	391
Toplam	748

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı 2013 Yılı Faaliyet Raporu, s. 24.

Tablo 5: GİB Taşra Teşkilatında Görev Yapan Personelin Unvanlara Göre Dağılımı

Taşra	
Vergi Dairesi Başkanı	16
Gelir İdaresi Grup Müdürü	30
Vergi Dairesi Müdürü	466
Müdür	41
Vergi Dairesi Müdür Yardımcısı	1.145
Müdür Yardımcısı	21
Vergi İstihbarat Uzmanı	4
Gelir Uzmanı	15.898
Araştırmacı	18
Gelir Uzman Yardımcısı	4.459
şef	795
Memur ve Diğer Personel	17.167
Toplam	40.060

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı 2013 Yılı Faaliyet Raporu, s. 24.

5.3. Vergi Denetim Kurulunun Başkanlığının Görevleri ve Teşkilat Yapısı

10.07.2011 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Maliye Teftiş Kurulu, Hesap Uzmanları Kurulu, Gelirler Kontrolörleri Başkanlığı ve Vergi Denetmenleri Büro Başkanlıkları tek çatı altında toplanmış, Maliye Bakanlığı bünyesinde ve doğrudan Bakana bağlı olarak Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı kurulmuştur.

Söz konusu Kararnameyle 10.07.2011 tarihi itibari ile Maliye Başmüfettişi, Baş Hesap Uzmanı ve Gelirler Başkontrolörü kadrolarında bulunanlar Vergi Başmüfettişi kadrolarına; Maliye Müfettişi, Hesap Uzmanı ve

Gelirler Kontrolörü ile Vergi Denetmeni kadrolarında bulunanlar Vergi Müfettişi kadrolarına; Maliye Müfettiş Yardımcısı, Hesap Uzman Yardımcısı ve Stajyer Gelirler Kontrolörü ile Vergi Denetmen Yardımcısı kadrolarında bulunanlarda Vergi Müfettiş Yardımcısı kadrolarına atanmıştır.

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığının temel amacı, etkin ve verimli vergi denetimi yapmak, kayıt dışı ekonomi ve yolsuzlukla mücadele etmek ve teftişlerde etkinliği artırmaktır.

Vergi Denetim Kurulunun misyonu, risk odaklı ve çağdaş denetim tekniklerini kullanarak vergi incelemeleri yapmak, vergi kayıp ve kaçağının neden olduğu kayıt dışı ekonomiyi en aza indirmek ve böylelikle mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu artırmak, idarenin etkin ve hukuka uygun işleyişinin sağlanması amacıyla teftiş ve soruşturma faaliyetlerini yürütmek ve maliye politikalarının oluşturulmasına yönelik hukuki düzenlemelerin hazırlanmasına katkıda bulunmaktır.

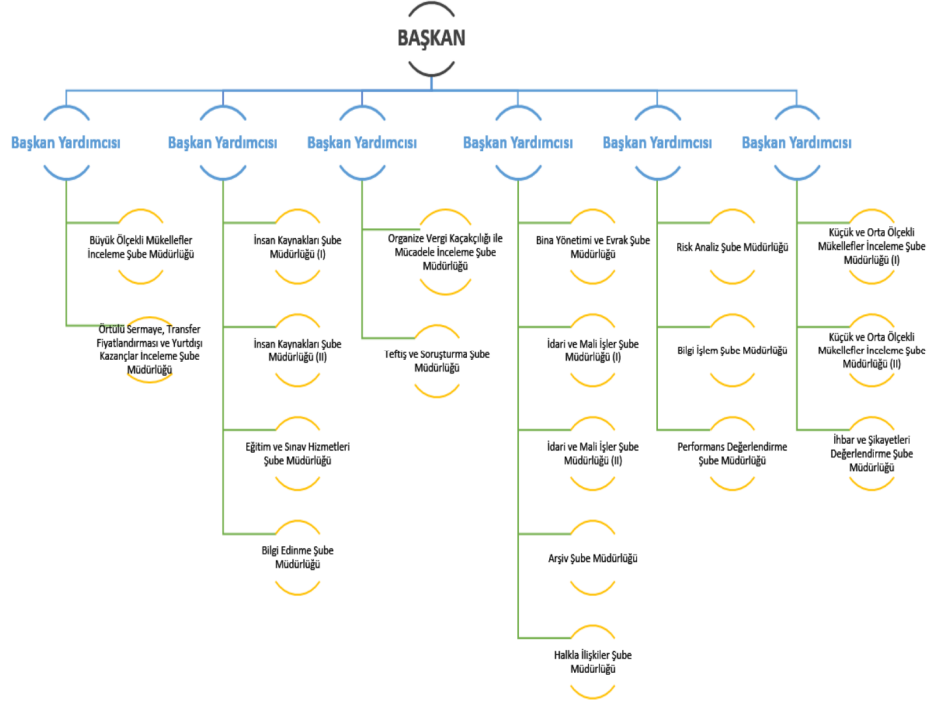
Başkan, Başkan Yardımcıları, Grup Başkanları ve Vergi Müfettişlerinden (Vergi Başmüfettişi, Vergi Müfettişi ve Vergi Müfettiş Yardımcısı) oluşan Kurulun merkezi Ankara'dadır.

Vergi Denetim Kurulu, kanunlarla kendisine verilen inceleme görevini yürütürken, gerek devletin gerekse de mükellefin haklarını en üst seviyede tutmayı, kaynakları etkin düzeyde kullanmayı, teknolojik imkanlardan azami düzeyde yararlanmayı hedeflemektedir. Kurula verilen görevlerin yerine getirilmesinde, uzmanlaşma ve işbölümünün sağlanması amacıyla Bakanlık Makamının onayıyla doğrudan Başkanlığa bağlı olmak üzere;

- 29 İlde (İstanbul'da 3, Ankara'da 2 olmak üzere) toplam 32 adet Küçük ve Orta Ölçekli Mükellefler Grup Başkanlıkları (A Grubu),
- İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde olmak üzere toplam 3 adet Büyük Ölçekli Mükellefler Grup Başkanlıkları (B Grubu),
- İstanbul ve Ankara illerinde olmak üzere toplam 2 adet Organize Vergi Kaçakçılığı ile Mücadele Grup Başkanlıkları (C Grubu),
- İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde olmak üzere toplam 3 adet Örtülü Sermaye, Transfer Fiyatlandırması ve Yurtdışı Kazançlar Grup Başkanlıkları (Ç Grubu), kurulmuştur.

Kurulun teşkilat yapısı ise aşağıdaki şekildedir.

Tablo 6: Vergi Denetim Kurulu Organizasyon Őeması

Kaynak: Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2013 s.13.

Yukarıda bahsedilen grup başkanlıkları ise doğrudan Başkana bağlı olarak faaliyet göstermektedirler.

178 sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin, 646 sayılı Vergi Denetim Kurulu Başkanlığının Kurulması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnameyle değişik, 20. maddesine göre Kurulun görev ve yetkileri şunlardır:

- ♦ 213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK) ve diğer gelir kanunları kapsamında vergi incelemeleri yapmak.
- ♦ Her türlü bilgi, veri ve istatistiği toplamak suretiyle oluşturulacak VDK Risk Analiz Sistemi (VDK-RAS) üzerinden mükelleflerin faaliyetlerini gruplar ve sektörler itibarıyla analiz etmek, mukayeseler yapmak ve bu suretle risk alanlarını tespit etmek.
- ♦ Vergi yükümlülüklerine ilişkin ihbar ve Őikayetleri değerlendirmek.
- ♦ Vergi incelemelerinde Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) ile gerekli eşgüdümü ve işbirliğini sağlamak.
- ♦ İnceleme ve denetim sonuçlarını izlemek, değerlendirmek ve istatistikler oluşturmak.
- ♦ Vergi inceleme ve denetimleri ile raporlamaya ilişkin standart, ilke, yöntem ve teknikleri geliştirmek, inceleme ve denetim rehberleri

hazırlamak, vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların uyacakları etik kuralları belirlemek.

- ◆ Vergi Müfettişlerinin mesleki yeterlik ve yetkinliklerinin sağlanması ve artırılması için gerekli çalışmaları yapmak, bu amaca katkı sağlamak üzere kalite güvence sistemini geliştirerek uygulamak.
- ◆ Performans değerlendirme sistemi oluşturmak ve Vergi Müfettişlerinin performansını bu sisteme göre değerlendirmek.
- ◆ Vergi kaçırma ve vergiden kaçınma alanındaki gelişmeler ile bunların ortaya çıkarılması ve nlenmesine yönelik yöntemler konusunda araştırmalar yapmak.
- ◆ Vergi mevzuatı ile ilgili görüş ve önerilerde bulunmak.
- ◆ Bakan tarafından verilen teftiş, inceleme, denetim ve soruşturmaları yapmak.
- ◆ Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

Vergi denetiminde en önemli faktörün yetişmiş beşeri sermaye olduğu düşünülmektedir. 31.12.2014 itibariyle kurulun kadro durumu aşağıdaki sekildedir.

Tablo 7: Vergi Denetim Kurulu Kadro Durumu

UNVANI	TOPLAM	DOLU	BOş
Başkan	1	1	0
Başkan Yardımcısı	6	1	5
Vergi Başmüfettişi	891	295	596
Vergi Müfettişi	5.444	3.121	2.323
Vergi Müfettişi Yardımcısı*	7.905	5.796	2.109
TOPLAM	14.247	5.550	8.697

Kaynak: Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2014, s.10.

31.12.2014 tarihi itibarıyla Vergi Müfettişlerinin bağlı buldukları gruplara göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 8: Bağlı Buldukları Gruplara Göre Vergi Müfettişlerinin Dağılımı

UNVANI	A GRUB U	B GRUB U	C GRUB U	 GRUB U	EğİTİM (BAşKANLI K)	TOPLAM
Vergi Başmüfettişi	0	240	20	35	0	295
Vergi Müfettişi	2.673	298	66	56	28	3.121
Vergi Müfettişi Yardımcısı	4.449	188	0	0	1.159	5.796
-Yetkili V. Mf. Yard.	1.092	36	0	0	0	1.128
-Yetkisiz V. Mf. Yard.	3.357	152	0	0	0	4.668
TOPLAM	7.122	726	86	91	1.187	9.212

Kaynak: Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2014 s.11.

Vergi Denetim Kurulunun faaliyet gösterdiği alanlara baktığımızda en önemli unsur vergi incelemesidir. Yapılacak vergi incelemeleri, sektör, konu ve

mükellefler itibarıyla esas olarak, Kurul bünyesinde kurulan, Risk Analiz Merkezinde (VDK-RAMER'de), mevcut ve yeni geliştirilen programlar kullanılarak yapılan analiz ve mukayeseler neticesinde belirlenmektedir. Bu kapsamda, VDK-RAS kullanılarak yapılan çalışmalar çerçevesinde belirlenen sektörler ve konularda vergi incelemeleri gerçekleştirilmektedir.

Ayrıca;

- Yıl içerisinde ortaya çıkan ihbar ve Őikayet konuları hakkında gerekli vergi incelemeleri gerçekleştirilmektedir.
- Yapılmakta olan teftiş, soruşturma, inceleme ve denetimler sırasında ortaya çıkan vergi inceleme talepleri karşılanmaktadır.
- Kamu kurum ve kuruluşlarından intikal eden ve doğrudan veya dolaylı olarak vergisel konuları içeren inceleme ve denetim talepleri sonuçlandırılmaktadır.

Kurumun bir diğer önemli faaliyeti ise teftiştir. Teftişin amacı, teftişe tabi birimin, gerek asli ve mali işlemlerini, gerekse teşkilat yapısı ile insan ve maddi kaynaklarını; yerindelik/ amaca uygunluk, hukuka uygunluk ve performans bakımından, risk analizleri çerçevesinde değerlendirmek, sorunların çözümlü ve iyi yönetişimin başarılması konusunda idareye yardımcı olmaktır.

Yapılan teftişlerde;

- Uygulamalarda aksayan yönler tespit edilerek hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik alternatif çözümler önerileri geliştirilmekte,
- İşlemlerin kanun, KHK, tüzük, yönetmelik, genel tebliğ, sirküler, yönerge ve iç genelge ile genel yazılara uygun şekilde yürütölüp yürütölmediği denetlenmekte,
- Mükellef haklarının gözetilip gözetilmediği denetlenmekte,
- Harcamaların hukuka uygunluğu denetlenmekte,
- Hazinesinin özel mülkiyetindeki taşınmaz mallar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin ve diğer milli emlak emvalinin verimli ve etkin bir biçimde idare edilip edilmediği denetlenmekte,
- Birimlerin iş yükü, çalışma disiplini, personel durumu ve etkinlikleri objektif kriterlere göre karşılaştırılmalı olarak belirlenmekte,
- Çalışanların ve teftişe konu kamu idarelerinin sundukları hizmetten yararlanan kişilerin memnuniyetleri gözlemlenmektedir.

Bakanlığın 2013–2017 Stratejik Planında yer alan amaç ve hedeflerine ulaşabilmek amacıyla yürüteceği faaliyetleri ve bunların bütçesel bağlantılarını yıllık olarak ortaya koymak üzere hazırladığı 2013 Yılı Performans Programında Kurulun amaç ve hedefleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1) **Etkin ve Verimli Vergi Denetimi**

VUK ve diğer gelir kanunları kapsamında vergi incelemeleri yapmak, Kurulun esas görevlerindedir. Kurul, vergi denetimlerini objektif, risk analizine dayalı, gelir politikası başta olmak üzere makroekonomik hedeflere uyumlu olarak gerçekleştirecektir. Kurul, vergi denetimlerinde verimlilik, etkinlik ve uzmanlaşmayı esas almak suretiyle vergi denetim kapasitesinin güçlendirilmesini, kalitesinin ve verimliliğinin artırılmasını amaçlamaktadır.

2) **Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele**

Kayıt dışı ekonomiyle mücadele ve vergi tabanının genişletilmesi, Kurulun başlıca hedefleri arasındadır. Bu mücadeleden amaç, esas itibari ile VUK'un İkinci Kitabında yer alan bildirimler, defter tutma ve işlemlerin kayıt altına alınması, belge düzeni ve ibraz gibi yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmesi ve böylelikle kayıt dışı işlemlerin kavranarak vergi kayıp ve kaçağının önlenmesidir. Kurul, oluşturulan VDK-RAS yoluyla gerçekleştireceği verimli ve etkin vergi denetimleri sayesinde, kayıt dışı kalan işlemleri belirleyerek vergilendirilmelerini sağlamaya yönelik çalışmalar yapacaktır.

İhbarların değerlendirilmesine ilişkin olarak "İhbar ve İnceleme Taleplerini Değerlendirme Komisyonu Çalışma Esaslarına İlişkin Yönerge" ile tesis edilen yeni uygulama sayesinde kayıt dışı kaldığı iddia edilen iş ve işlemlerin gereği daha hızlı ve etkin yerine getirilecektir.

Vergi Müfettişlerinin sayısı artırılarak denetim kapasitesi güçlendirilirken, elektronik denetime de ağırlık verilerek daha fazla mükellef ve konu hakkında inceleme yapılacaktır.

Kamu kurum ve kuruluşlarından gelen bilgiler değerlendirilerek, resmi kayıtlara girmekle birlikte vergilendirilmemiş ya da eksik vergilendirilmiş kazanç ve işlemlerin vergilendirilmesi sağlanacaktır.

Diğer taraftan, Vergi Müfettişlerince yapılan inceleme, araştırma, denetim ve soruşturmalarda kayıt dışı iş ve işlemlerin tespiti halinde, mevzuat gereğince ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına da bilgi verilecektir.

3) **Yolsuzlukla Mücadele**

Rekabeti engelleyerek ekonomik büyümeyi yavaşlatan, vergi gelirlerini azaltan, gelir dağılımını bozarak yoksulluğu artıran, kamu kaynaklarının israf edilmesine yol ačan, kamu kurumlarına, yöneticilerine ve adalet sistemine duyulan güveni zedeleyen ve toplumda ahlaki bozulmaya neden olan yolsuzlukla etkin bir şekilde mücadele edilecektir.

Kurul, 22.02.2010 tarih ve 27501 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve 2010/56 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen "Saydamlığın Artırılması

ve Yolsuzlukla Mucadelenin Güçlendirilmesi Eylem Planı” kapsamında sorumlu veya ilgili olduğu tedbirlere ilişkin çalışmalara da katkı verecektir.

4) Teftişlerde Etkinliğin Artırılması

Yürütülecek teftişlerde; iş ve işlemlerin mevzuata uygun olarak yerine getirilmesi, kamu hizmetlerinde verimlilik ve etkinliğin artırılması, sunulan hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi ve mükellef haklarının gözetilmesinin sağlanması temel amaçtır.

5.4. Denetim Birimlerinin Vergi İnceleme Sonuçları

Ülkemizde vergi denetiminde etkin iki ana kurum mevcuttur. Bu kurumlar Gelir İdaresi Başkanlığı ve Vergi Denetim Kurulu Başkanlığıdır. Öncelikle Gelir İdaresi Başkanlığının denetim çalışmaları hakkında incelemede bulunacağız.

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından; 81 İl Vergi Dairesi Müdürlerince 2013 yılında toplam 16.525 rapor düzenlenmiştir. Bu raporlardan 15.489’u vergi inceleme raporu, 251’i iade raporu, 84’u vergi tekniği raporu, 118’i vergi suç raporu, 583’ü diğer raporlardan oluşmaktadır.

Bu kapsamda yapılan vergi incelemeleriyle diğer denetimlere ilişkin sonuçlar aşağdaki şekilde gösterilmiştir.

2013 yılı içerisinde yapılan vergi incelemeleri sonucunda; 12.924 mükellef incelenmiş, 1.234.224.622 TL matrah üzerinden 1.080.420.972 TL matrah farkı bulunmuş ve bulunan matrah farkı üzerinden 74.127.558 TL vergi tarh edilmiştir.

01.01.2013–31.12.2013 tarihleri arasında yapılan yaygın ve yoğun vergi denetimlerinde; 2.829.606 mükellef denetlenmiş, kayıt dışı çalıştığı tespit edilen 25.367 kişi için yeni mükellefiyet tesis ettirilmiş, 881 iş yerinde fiili envanter yapılmış, 15.685 iş yerinde hasılat tespiti yapılmış, 95.589.664 TL usulsüzlük cezası kesilmiştir.

Tablo 9: Türkiye Genelinde Yapılan Yaygın ve Yoğun Denetim Sonuçları

Yılı	Denetlenen Mükellef Sayısı	Kesilen Usulsüzlük Cezası (TL)
2009	3.811.489	153.171.031
2010	3.753.669	150.326.505
2011	3.462.338	128.094.973
2012	4.428.127	150.437.509
2013	2.829.606	95.589.664

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı 2013 Faaliyet Raporu, s.61.

Sektörde meydana gelen vergisel kayıp ve kaçakların önüne geçilmesi amacıyla, bütün mamulleri ve alkollü içkilerde “bandrollü ürün izleme sistemi” kapsamında, Vergi Dairesi Başkanlıkları ve Defterdarlıklara bağlı bandrol denetim ekiplerince mobil denetim cihazlarıyla perakendecilerden toptancı ve

dağıtıcılara doğru aralıksız olarak yaygın ve yoğun saha denetimleri gerçekleştirilmektedir.

2013 yılında, bandrollü ürün izleme sistemi çerçevesinde, gerçekleştirilen saha denetimlerinin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 10: Bandrollü Ürün İzleme Sistemi ile Denetim

Denetime Katılan Aylık Ortalama Personel Sayısı	Denetlenen Mükellef Sayısı	Savcılığa Bildirilen Mükellef Sayısı	Kesilen Özel Usulsüzlük Cezası Tutarı (TL)
617	122.942	10.971	2.046.891,85

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı 2013 Faaliyet Raporu, s.62

Ülkemizde Vergi Denetim Kurulunun belirtilen sayıdaki ve yapılanmadaki vergi inceleme elemanlarına yaptırdığı vergi inceleme sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 11: Yıllar İtibariyle Vergi İnceleme Sonuçları

YILLAR	İNCELENEN MÜKELLEF SAYISI	TARHI İSTENİLEN VERGİ TUTARI (TL)	KESİLMESİ İSTENİLEN CEZA* (TL)
2011	16.267	3.926.153.961	6.540.331.412
2012	46.845	4.535.523.091	8.776.095.415
2013	71.352	8.561.313.250	19.086.884.477
2014	55.284	7.939.389.423	16.582.633.968

* Bu tutarlar, VUK uyarınca kesilmesi istenilen vergi ziyai cezası, usulsüzlük cezası ve özel usulsüzlük cezalarının toplamından oluşmaktadır.

Kaynak: Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2013 s.43, 2014 s.38.

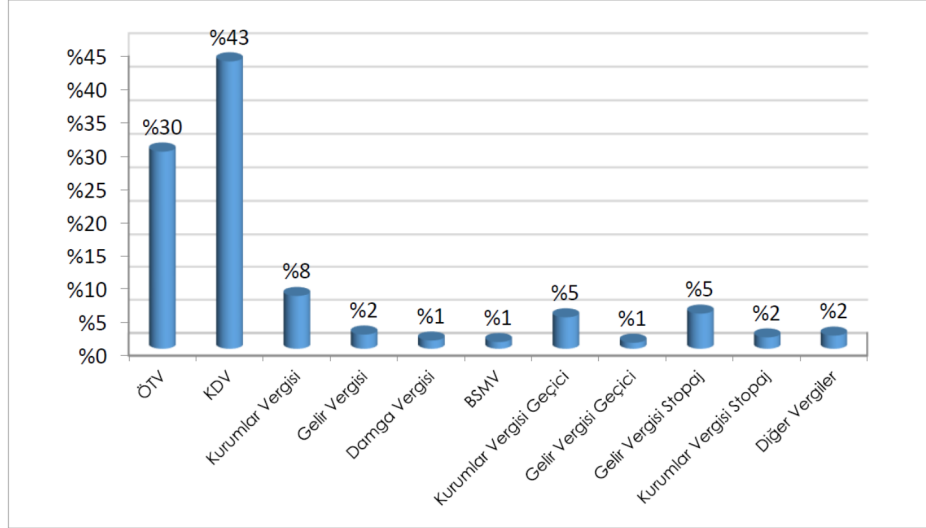
2014 yılında incelenen mükellef sayısı ile tarhi istenen vergi tutarı ve kesilmesi istenen ceza tutarı bir önceki yıla göre azalırken, mükellef başına tarhi istenen vergi %20 ve kesilmesi önerilen ceza toplamı da %12 artmıştır. Bu önemli artış, risk odaklı analiz ve denetimler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla yapılan işbirliği ve koordinasyon sonucunda denetimlerin etkinliği ve verimliliğinin artırılmış olmasının sonucudur.

Tablo 12: Vergi Türleri İtibarıyla İnceleme Sonuçları (TL)

VERGİ TÜRÜ	BULUNAN MATRAH FARKI	TARHI İSTENİLEN VERGİ TUTARI	KESİLMESİ İSTENİLEN CEZA
Kurumlar Vergisi	3.675.766.919	633.908.319	1.092.567.113
Kurumlar Vergisi Geçici	4.313.861.951	377.447.335	609.163.092
Gelir Vergisi	537.119.617	170.145.501	328.447.023
Gelir Vergisi Geçici	922.915.140	71.641.484	112.583.366
Katma Değer Vergisi (KDV)	7.050.405.486	3.429.807.653	7.674.086.062
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)	1.595.078.722	80.171.573	108.393.472
Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)	508.331.314	2.362.032.751	5.465.777.374
Damga Vergisi	14.811.966.155	98.439.505	109.224.889
Gelir Vergisi Stopaj	2.874.367.175	421.845.607	560.828.423
Kurumlar Vergisi Stopaj	1.175.435.066	136.191.075	138.273.523
Diğer Vergiler	1.912.756.947	157.758.600	383.289.632
TOPLAM	53.674.958.984	8.561.313.250	19.086.884.477

Kaynak: Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2014, s.39.

Grafik 1: İnceleme Sonuçlarının Tarhı İstenilen Vergi Bazında Oransal Dağılımı

Kaynak: Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2014, s.40.

2013 Yılında Vergi Mufettişlerince yürütölen vergi incelemeleri sonucunda 185.036 adet rapor düzenlenmiştir. Bu raporlardan iade ve kabul raporları dahil 144.547 adedi vergi inceleme raporu (VİR), (sahte ve muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleme ve/veya kullanma incelemeleri de dahil olmak üzere) 16.228 adedi vergi tekniği raporu (VTR), 12.421 adedi vergi suç raporu (VSR), 11.413 adedi görüş ve öneri raporu, 427 adedi ise diğer raporlardan oluşmaktadır.

2014 Yılında ise Vergi Mufettişlerince yürütölen vergi incelemeleri sonucunda 168.367 adet rapor düzenlenmiştir. Bu raporlardan iade ve kabul raporları dahil 131.587 adedi vergi inceleme raporu (VİR), (sahte ve muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleme ve/veya kullanma incelemeleri de dahil olmak üzere) 18.879 adedi vergi tekniği raporu, 10.675 adedi vergi suç raporu, 6.948 adedi görüş ve öneri raporu, 278 adedi ise diğer raporlardan oluşmaktadır.

6. SONUÇ

Günümüz Türkiye'sinde vergi sistemimizin temelini beyan esası oluşturmaktadır. Mükellefler ile Gelir İdaresi Başkanlığı arasında güvene dayalı yazılı olmayan bir mutabakat mevcuttur. Fakat uygulanan beyan esası, vergi kaçakçılığı açısından risk unsuru taşımaktadır. Çünkü bu esas vergi kayıp ve kaçasını besleyen başlıca damardır. Tam bu nokta da vergi denetimi, vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesinde hayati rol oynamaktadır. Vergi denetimi, vergi kanunları ile vergiye tabi tutulan mükellef ve işlemlerin tam olarak kavranabilmesine ve vergi idaresi ile mükelleflerin mevcut vergi sisteminde yer

alan ilke ve kurallara uygun davranıp davranmadıklarını belirlemeye yönelik olan ve vergi idaresi tarafından yapılan işlemlerin tümüdür. Vergi denetimi ile amaçlanan; mükelleflerin beyanlarının doğruluğu kontrol etmek, vergilerin eksiksiz ödenmesini sağlamak ve vergi ahlakının topluma yerleşmesini temin etmektir. Vergi denetiminin hata ve noksanlıkların tespiti ve bu eksikliklerin düzeltilmesini sağlama fonksiyonu bulunmaktadır. Bu fonksiyonun yanında vergi ödemeyi yani kayıt dışılığın oluşumunu önleme fonksiyonu da mevcuttur.

Ülkemizde vergi denetimi vergi incelemesi, yoklama, arama, bilgi toplama ve teftiş olmak üzere beş şekilde gerçekteşmektedir. Vergi Usul Kanunu'nun 134. maddesine göre; Vergi incelemesinden maksat; ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamaktır. Yoklama, mükellefleri ve mükellefiyetle ilgili maddi olayları, kayıtları ve mevzuları araştırmak ve tespit etmektir. Buradaki ana unsurlar saymak ve fiilen tespit etmektir. Vergi Usul Kanunu'nun 142. maddesine göre arama yapılabilecek haller řu şekilde tanımlanmıştır. İhbar veya yapılan incelemeler dolayısıyla, bir mükellefin vergi kaçırdığına delalet eden emareler bulunursa, bu mükellef veya kaçakçılıkla ilgisi görülen diğer şahışlar nezdinde ve bunların üzerinde arama yapılabilir. Bilgi toplama ise Vergi Usul Kanunu'nun 148. maddesinde řu şekilde ifade edilmiştir. Kamu idare ve müesseseleri, mükellefler veya mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçekte ve tüzelkişiler, Maliye Bakanlığının veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermeye mecburdurlar. Teftiş ise vergi idaresi çalışanlarının vergi sisteminde öngörülen kurallara uygun davranıp davranmadıklarını saptamayı, uygulamada yapılan yanlışlıkların düzeltilmesini ve bu yanlışlıkları yaratan nedenlerin tasfiyesini hedeflemektedir.

Türkiye'de vergi denetimiyle ilgilenen iki ana kurum mevcuttur. Bunlar Gelir İdaresi Başkanlığı ve Vergi Denetim Kurulu Başkanlığıdır. Gelir İdaresi Başkanlığı 2005 yılında yayınlanan 5345 sayılı kanun ile kurulmuştur. Maliye Bakanlığına bağlı yarı özerk olarak kurulan başkanlık vergi dairesi müdürlüklerini bünyesinde barındırmakta olup mükellefle doğrudan temas halindedir. Gelir İdaresi Başkanlığı, vergi denetimin daha çok devletin elde ettiği gelir kısmını içermektedir. Bu açıdan bakıldığında asli görevi denetim değildir. GİB'nin temel amaçları; vergiye gönüllü uyumu artırmak, devlet gelirleri politikalarına zemin hazırlayacak kanun ve kararname çalışmalarına katılmak, devletin alacaklarının tahsilini sağlamak ve gerekli tedbirleri almak olarak sıralanabilir. Fakat Vergi Denetim Kurulunun misyonu daha farklıdır.

2011 yılında 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Vergi Denetim Kurulu Başkanlığının misyonu, kanunlarla kendisine verilen inceleme görevini yürütürken, gerek devletin gerekse mükellefin haklarını en üst düzeyde korumaktır. Bu açıdan bakıldığında VDK'nun asli görevi vergi denetimidir.

Bahsi geçen KHK ile Maliye Teftiş Kurulu, Hesap Uzmanları Kurulu, Gelirler Kontrolörleri Başkanlığı ve Vergi Denetmenleri Büro Başkanlıkları tek çatı altında toplanmış, Maliye Bakanlığı bünyesinde ve doğrudan Bakana bağlı olarak faaliyet gösteren Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı oluşturulmuştur. İlgili kurumlardaki Maliye Başmüfettişi, Baş Hesap Uzmanı ve Gelirler Başkontrolörü kadrolarında bulunanlar Vergi Başmüfettişi kadrolarına; Maliye Müfettişi, Hesap

Uzmanı ve Gelirler Kontrolörü ile Vergi Denetmeni kadrolarında bulunanlar Vergi MÜfettişi kadrolarına; Maliye MÜfettiş Yardımcısı, Hesap Uzman Yardımcısı ve Stajyer Gelirler Kontrolörü ile Vergi Denetmen Yardımcısı kadrolarında bulunanlarda Vergi MÜfettiş Yardımcısı kadrolarına atanmıştır. Yapılan bu çalışma ile vergi denetiminde çok başlılığın önüne geçilmesi amaçlanmış ve böylelikle etkin ve verimli vergi denetimi yapılması, kayıt dışı ekonomi ve yolsuzlukla mücadele edilmesi, teftişlerde etkinliğin artırılması planlanmıştır. Geçmiş yıllarda ortaya çıkan denetim elemanlarının yetersizliği konusu ise VDK tarafından yapılan Vergi MÜfettiş Yardımcısı alımı yarışma sınavları ile ortadan kaldırılmaya çalışılmakta olup vergi denetiminde performans esaslı denetim için tüm beşeri ve teknolojik alt yapı çalışmaları hızlandırılmıştır.

GİB ve VDK dışında kayıt dışı ekonominin azaltılması sürecinde görev alan kurumlar da mevcuttur. Buna göre GİB tarafından hazırlanan Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Strateji Eylem Planları 2008-2010 ve 2011- 2013 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu planlarla amaçlanan; kayıt içi faaliyetleri özendirmek, denetim kapasitesini güçlendirmek ve yaptırımların caydırıcılığını artırmak ve son olarak kurumsal ve toplumsal mutabakatı sağlamak ve güçlendirmektir. Ayrıca bahsi geçen planlarda amaç ve hedefler belirlenmiş olup, bunlardan sorumlu bazı kamu kurumları belirtilmiştir.

KAYNAKÇA

- ARIOĞLU, O., (2005), *Gelir İdaresi Başkanlığı*, Vergi Dünyası, Sayı: 286, s. 69.
- ATILGAN, H., (2004), *Verginin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri:Türkiye'deki Durumunun Analizi*, Maliye Bakanlığı, Ankara,s.238.
- AYDIN, M.B., (2006), *Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomide Vergi Denetiminin Önemi 2002–2007*, Vergi Denetmenleri Derneği Yayını, İstanbul.
- BAYTAR, Y. (2006), *Kayıtdışı Ekonomi ile Mücadelede Dikey Denetim Yöntemi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, s.72-74.
- BİNBİRKAYA, İ., (2006), *Türkiye'de Vergi Denetimi ve Kayıtdışı Ekonomi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- CAN, İ., (1981), *Türkiye'de Vergi Denetimi Uygulaması ve Eleştirisi*, Maliye Dergisi, s.68.
- GÜREDİN, E., (1998), *Denetim*, Beta Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 1998, s.5. <http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi21/nisik.pdf> erişim 26.05.2014.
- Maliye Hesap Uzmanları Derneği, *Denetim İlke ve Esasları*, (2004), Yıldız Ofset, İstanbul, s. 131.

- ÖZ, E., KARAKURT, B., (2007), *Türk Gelir İdaresinde Yeniden Yapılanma ve Geline Nokta*, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, Cilt: 44 Sayı:510. s.82-83.
- SCHMOLDERS, G., (1976), *Genel Vergi Teorisi*, Çev. Salih TURAN, İstanbul.
- ŞAAN, A., (2008), *Türkiye’de Vergi Kaçakçılığının Önlenmesinde Vergi Denetiminin Etkinliği*, Edirne Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Edirne.
- TEKİN, F., ÇELİKKAYA A., (2007), *Vergi Denetimi*, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara. Tüm Yönleriyle Vergi İncelemesi, Gelir İdaresi Başkanlığı, 2007, s. 9-10, www.gib.gov.tr erişim 20.05.2014.
- US, V., (2005), *Kayıtdışı Ekonomi*, İktisat-İşletme ve Finans Dergisi, Sayı: 230.
- ÜNAL, E. K., (2014), *Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Denetimi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Vergi Denetim Kurulu, *Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2014*, Ankara. http://www.vdk.gov.tr/File/?path=ROOT%2fDocuments%2fDosya%2fVDK+2014+Yılı+Faaliyet+Raporu_1102.pdf.
- Vergi Denetim Kurulu, *Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2013*, Ankara. http://www.vdk.gov.tr/File/?path=ROOT%2fDocuments%2fDosya%2fFaaliyet_Raporu_2013.pdf erişim 05.05.2015.
- Vergi Denetim Kurulu, *Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı Faaliyet Raporu 2012*, Ankara. http://www.vdk.gov.tr/File/?path=ROOT%2fDocuments%2fDosya%2fvergi+denetim+kurulu_200513.pdf erişim 05.05.2015.
- YARAŞLI, G.O., (2005), *Türkiye’de Vergi Reformu*, Maliye Bakanlığı, Ankara.